

**Briuselis, 2026 m. spalio 19 d.
(OR. en)**

14650/26

**SOC 674
COH 165
ENER 664
EMPL 390
ENV 1255
ECOFIN 1332**

POSĖDŽIO REZULTATAI

nuo: Tarybos generalinio sekretoriato

kam: Delegacijoms

Dalykas: Tarybos rekomendacija dėl kovos su atskirtimi dėl būsto, įskaitant
benamystę

Delegacijoms priede pateikiama 2026 m. spalio 19 d. įvykusiame EPSCO tarybos posėdyje patvirtinta Tarybos rekomendacija pirmiau nurodyta tema.

2026/0105 (NLE)

TARYBOS REKOMENDACIJA

dėl kovos su atskirtimi dėl būsto, įskaitant benamystę

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 292 straipsnį kartu su 153 straipsnio 1 dalies j punktu,

atsižvelgdama į Europos Komisijos pasiūlymą,

kadangi:

- (1) pagal Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalį Sąjunga kovoja su socialine atskirtimi ir diskriminacija ir skatina socialinę teisingumą ir apsaugą. Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 151 straipsnį Sąjunga ir valstybės narės siekia, be kita ko, didinti užimtumą, skatinti kurti geresnes gyvenimo bei darbo sąlygas, siekti deramos socialinės apsaugos ir kovoti su atskirtimi;
- (2) Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 34 straipsnyje nustatyta, kad pripažįstama ir gerbiama teisė į socialinę paramą ir paramą aprūpinant būstu, kad pagal Sąjungos teisės ir nacionalinių teisės aktų nustatytas taisykles bei praktiką būtų užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos visiems neturintiems pakankamai lėšų;

- (3) Europos socialinės chartijos (pataisytos)¹ 31 straipsnyje patvirtinamas visų šalių įsipareigojimas remti galimybes turėti tinkamo standarto būstą, neleisti plisti benamystei ir ją mažinti, kol palaipsniui ji bus panaikinta, ir padaryti būsto kainą prieinamą tiems, kurie neturi pakankamai lėšų;
- (4) 2017 m. lapkričio mėn. Europos Parlamentas, Europos Sąjungos Taryba ir Komisija paskelbė apie Europos socialinių teisių ramstį². 19 principu nustatyta, kad asmenims, kuriems to reikia, suteikiama kokybiškas socialinis būstas arba teikiama parama aprūpinant būstu ir suteikiama apsauga nuo priverstinio iškeldinimo. Juo taip pat nustatyta, kad skatinant benamių socialinę įtrauktį jiems suteikiama tinkama pastogė ir paslaugos;
- (5) Atsižvelgiant į ES vaiko teisių strategiją, Tarybos rekomendacijoje (ES) 2021/1004, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema³, valstybės narės raginamos, be kita ko, užtikrinti veiksmingą galimybę pažeidžiamiems vaikams gyventi tinkamame būste, ypatingą dėmesį skiriant vaikų ir šeimų benamystės prevencijai ir šios problemos sprendimui. 2023 m. sausio 30 d. Tarybos rekomendacijoje dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis⁴, rekomenduojama derinti pakankamą pajamų rėmimą, įtraukias darbo rinkas ir galimybę naudotis įgalinimo ir pagrindinėmis paslaugomis, įskaitant aprūpinimą būstu. 2023 m. lapkričio 27 d. Tarybos rekomendacijoje dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo⁵ valstybės narės raginamos pripažinti ir remti socialinės ekonomikos vaidmenį teikiant prieinamas ir kokybiškas socialines ir priežiūros paslaugas bei būstą, taip pat atsižvelgiant į nepalankioje padėtyje esančias grupes, glaudžiai bendradarbiaujant viešųjų socialinių paslaugų srityje;

¹ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=163>.

² Tarpinstitucinė deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramsčio.

³ 2021 m. birželio 14 d. Tarybos rekomendacija, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema (OL L 223, 2021 6 22, p. 14).

⁴ 2023 m. sausio 30 d. Tarybos rekomendacija dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis (OL C 41, 2023 2 3, p. 1).

⁵ 2023 m. lapkričio 27 d. Tarybos rekomendacija dėl socialinės ekonomikos pagrindinių sąlygų sukūrimo (OL C, C/2023/1344, 2023 11 29).

- (6) 2026–2030 m. lyčių lygybės strategijoje⁶ pabrėžiama, kad moteris ypač paveikia nesaugi padėtis dėl būsto, nes jos sudaro didesnę dalį vienišų motinų ir tėvų, vyresnio amžiaus žmonių ir smurto dėl lyties aukų grupėse. Direktyvoje (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje⁷ valstybės narės raginamos užtikrinti, be kita ko, kad paramos tarnybos teiktų aukoms informaciją ir paramą, susijusią su galimybe gauti būstą;
- (7) 2021 m. kovo 12 d. Tarybos rekomendacija dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo⁸ valstybės narės raginamos užtikrinti romų tautybės asmenims vienodas sąlygas gauti, be kita ko, tinkamą būstą ir būtiniausias paslaugas nepatiriant segregacijos.⁹ 2026–2030 m. LGBTIQ+ asmenų lygybės strategijoje¹⁰ pabrėžiama, kad diskriminacija ir nepakankamas socialinis pripažinimas prisideda prie didelio LGBTIQ+ asmenų skurdo ir benamystės lygio. Komunikate „Asmenų su negalia teisių strategijos iki 2030 m. tobulinimas“ Komisija, vadovaudamasi JT asmenų su negalia teisių konvencija, ragina užtikrinti asmenims su negalia galimybę gauti įperkamą ir prieinamą būstą;

⁶ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui (COM/2026/113 final) „2026–2030 m. lyčių lygybės strategija“.

⁷ 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje (OL L, 2024/1385, 2024 5 24).

⁸ 2021 m. kovo 12 d. Tarybos rekomendacija dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo (OL C 93, 2021 3 19, p. 1).

⁹ Papildyta Komisijos komunikatu Europos Parlamentui ir Tarybai „Lygybės sąjunga. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas“ (COM(2020) 620 final).

¹⁰ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Lygybės sąjunga. 2026–2030 m. LGBTIQ+ asmenų lygybės strategija“ (COM(2025) 725 final).

- (8) 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacijoje dėl galimybės naudotis įperkamos, kokybiškomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis¹¹ valstybėms narėms rekomenduojama plėtoti ir (arba) gerinti formaliosios ilgalaikės priežiūros paslaugas, visų pirma priežiūrą namuose ir bendruomeninę globą. Būstas, pritaikytas prie asmens kintančios priežiūros poreikių, yra viena iš pagrindinių būtinų sąlygų, kuriomis užtikrinamas senėjimas namuose – tai sudaro sąlygas priežiūrai namuose ir padeda išvengti bereikalingos stacionarinės globos;
- (9) Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2024/1346, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo¹², nustatyta, kad tarptautinės apsaugos prašytojai turi teisę į materialines priėmimo sąlygas, kurios apima būstą, maistą, aprangą, asmens higienos priemones ir dienpinigius, taikant suderintus standartus visoje ES;
- (10) Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausias savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis¹³ (Mokėjimo sąskaitų direktyva) 16 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybės narės užtikrina, kad teisėtai Sąjungoje gyvenantys vartotojai, įskaitant vartotojus be nuolatinio adreso, turėtų teisę atidaryti būtiniausias savybes turinčią mokėjimo sąskaitą jų teritorijoje esančiose kredito įstaigose ir ją naudotis. Tokia teisė taikoma neatsižvelgiant į vartotojo gyvenamąją vietą;

¹¹ 2022 m. gruodžio 8 d. Tarybos rekomendacija dėl galimybės naudotis įperkamos, kokybiškomis ilgalaikės priežiūros paslaugomis (OL C 476, 2022 12 15, p. 1).

¹² 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1346, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (OL L, 2024/1346, 2024 5 22).

¹³ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausias savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis (OL L 257, 2014 8 28, p. 214).

- (11) 2021 m. birželio 21 d. ES institucijos, valstybės narės, socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos pasirašė Lisabonos deklaraciją dėl Europos kovos su benamyste platformos¹⁴. Visos šią deklaraciją pasirašiusios šalys įsipareigoja sukurti Europos kovos su benamyste platformą, kad būtų skatinama kurti ir įgyvendinti į asmenį ir į aprūpinimą būstu orientuotus ir integruotus metodus ir siekiama iki 2030 m. panaikinti benamystę Europos Sąjungoje, kad:
- i) niekas nenakvotų gatvėje dėl to, kad trūksta prieinamų, saugių ir tinkamų laikino apnakvindinimo galimybių;
 - ii) niekas negyventų laikino apnakvindinimo ar tarpinio apgyvendinimo vietose ilgiau nei reikia tam, kad būtų sėkmingai užtikrintas sprendimas dėl nuolatinio būsto;
 - iii) niekas nebūtų išleidžiamas iš institucijos (pvz., kalėjimo, ligoninės, priežiūros įstaigos) nepasiūlius tinkamo būsto;
 - iv) kai tik įmanoma, būtų užkirstas kelias iškeldinimui ir nė vienas asmuo nebūtų iškeldinamas nesuteikus pagalbos rasti tinkamo būsto sprendimą, kai to reikia;
 - v) niekas nebūtų diskriminuojamas dėl benamystės statuso;
- (12) Europos kovos su benamyste platforma yra ES lygmeniu nustatyta bendradarbiavimo benamystės klausimais sistema. Tai yra bendradarbiavimo forumas, skirtas žinioms kaupti, tarpusavio mokymuisi ir valstybių narių bei suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimui; juo prisidedama formuojant įrodymais grindžiamą politiką ir užtikrinant tvirtesnius įgyvendinimo pajėgumus, be kita ko, kiek tai susiję su atskirties dėl būsto prevencija ir atskirties dėl būsto problemos sprendimu;

¹⁴ Lisabonos deklaracija dėl Europos kovos su benamyste platformos (2021 m. birželio 21 d., Lisabona, Portugalija).

- (13) 2024 m. balandžio 16 d. aukšto lygio konferencijoje dėl Europos socialinių teisių ramsčio pasirašytoje La Hiulpo deklaracijoje¹⁵ pripažįstama, kad benamystė tebėra problema daugelyje valstybių narių, ir raginama toliau imtis veiksmų dėl prieinamo, efektyvaus, žaliojo ir įperkamo socialinio būsto, kad būtų patenkinti visų asmenų būsto poreikiai, panaikinta benamystė ir propaguojamas principas „svarbiausia – būstas“. Deklaracijoje taip pat pripažįstama Europos kovos su benamyste platformos svarba;
- (14) 2020 m. lapkričio 24 d. priimtoje rezoliucijoje¹⁶ Europos Parlamentas pabrėžė, kad galimybė turėti būstą yra pagrindinė žmogaus teisė, ir paragino Komisiją ir valstybes nares imtis aktyvesnių veiksmų, kad iki 2030 m. būtų panaikinta benamystė ES. 2026 m. kovo 10 d. priimtoje rezoliucijoje¹⁷ Europos Parlamentas pabrėžė, kad reikia europinio požiūrio ir sprendimų, kad būtų užtikrinta galimybė gauti deramą ir įperkamą būstą, ir paragino valstybes nares parengti ir įgyvendinti būsto strategijas, skirtas benamystei mažinti. Rezoliucijoje Komisija taip pat raginama remti politiką benamystės šalinimo srityje ir stebėti padarytą pažangą;

¹⁵ La Hiulpo deklaracija dėl Europos socialinių teisių ramsčio ateities (2024 m. balandžio 16 d., La Hulpe, Belgija).

¹⁶ 2020 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl benamystės lygio mažinimo ES (2020/2802(RSP)).

¹⁷ 2026 m. kovo 10 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl būsto krizės Europos Sąjungoje siekiant pasiūlyti sprendimų dėl deramo, tvaraus ir įperkamo būsto (2025/2070(INI)).

- (15) 2017 m. kovo 22 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2017/543¹⁸, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 763/2008 dėl gyventojų ir būstų surašymų nuostatų, susijusių su temų ir jų suskirstymo techninėmis specifikacijomis, taikymo taisyklės, nustatytos statistinės su benamyste susijusios apibrėžtys ir jis taikomas iki 2027 m. pabaigos. Nuo 2028 m. 2025 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2025/2458¹⁹ dėl Europos gyventojų ir būstų statistikos nustatoma nauja tų apibrėžčių teisinė sistema ir numatomi, *inter alia*, bandomieji tyrimai ir galimybių studijos;
- (16) 2021 m. gruodžio 2 d. priimtoje nuomonėje dėl benamystės panaikinimo Europos Sąjungoje²⁰ Europos regionų komitetas palankiai įvertino tai, kad pradėta įgyvendinti platforma, ir pabrėžė keturias svarbias jos veiklos kryptis, t. y. skatinti tarpusavio mokymąsi; skatinti pasinaudoti finansavimu; rinkti duomenis ir stebėti politiką; nustatyti ir padėti plačiau įgyvendinti perspektyvias naujoves;
- (17) 2023 m. gruodžio 13 d. priimtoje nuomonėje „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nacionalinių strategijų dėl benamių ES sistemos kūrimas vadovaujantis principu „svarbiausia – būstas“²¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas paragino parengti ES strategiją dėl benamystės, kad būtų galima nacionalinę kovos su benamyste politiką įtraukti į Europos semestro procesą. Jis taip pat pasiūlė, kad ši strategija turėtų būti pagrįsta Tarybos rekomendacija dėl benamystės;

¹⁸ 2017 m. kovo 22 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2017/543, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 763/2008 dėl gyventojų ir būstų surašymų nuostatų, susijusių su temų ir jų suskirstymo techninėmis specifikacijomis, taikymo taisyklės (OL L 78, 2017 3 23, p. 13).

¹⁹ 2025 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/2458 dėl Europos gyventojų ir būstų statistikos, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 862/2007 ir panaikinami reglamentai (EB) Nr. 763/2008 ir (ES) Nr. 1260/2013, (OL L, 2025/2458, 2025 12 12).

²⁰ Europos regionų komiteto nuomonė „Benamystės panaikinimas Europos Sąjungoje. Vietos ir regionų lygmens perspektyva“ (OL C 97, 2022 2 28, p. 26).

²¹ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė (EESC 2023/01741) „Nacionalinių strategijų dėl benamių ES sistemos kūrimas vadovaujantis principu „svarbiausia – būstas“.

- (18) 2026 m. bendroje užimtumo ataskaitoje²² pažymima, kad valstybės narės turėtų imtis veiksmų, kuriais būtų remiamos galimybės gauti įperkamą būstą, socialinį būstą arba pakankamą paramą aprūpinant būstu, kai tai tikslinga, užkirsti kelią benamystei kaip kraštutinei skurdo formai ir su šiuo reiškiniu kovoti, spręsti socialinės atskirties problemą taikant integruotus, į asmenį ir aprūpinimą būstu orientuotus strateginius metodus ir skatinti gyvenamųjų pastatų ir socialinių būstų renovaciją;
- (19) 2025 m. gruodžio 16 d. Komisijos priimtame Europos įperkamo būsto plane²³ pripažįstama, kad didėjančios būsto išlaidos ir ribotos galimybės gauti socialinį ir įperkamą būstą daro neproporcingą poveikį kai kurioms grupėms ir kad benamystė yra nuolatinis ir sudėtingas iššūkis, kurį reikia spręsti taikant į aprūpinimą būstu orientuotus sprendimus, pavyzdžiui, principą „svarbiausia – būstas“, kartu taikant integruotus kovos su skurdu ir atskirtimi metodus;
- (20) 2026 m. gegužės 6 d. Komisijos priimtoje pirmojoje ES kovos su skurdu strategijoje nustatyta, kad būsto kainos yra ypatingas iššūkis asmenims, kurie patiria skurdą arba kuriems gresia skurdas, ir pažymima, kad galimybė gauti įperkamą, tvarų ir kokybišką būstą yra itin svarbi integracijos į visuomenę ir darbo rinką sąlyga;
- (21) pagal 1-ą ir 11-ą JT darnaus vystymosi tikslus iki 2030 m. raginama visur panaikinti ypač didelį skurdą, įskaitant benamystę, ir visiems užtikrinti galimybes turėti tinkamą, saugų ir įperkamą būstą;
- (22) benamystė tebėra kraštutinė ir labiausiai matoma skurdo ir socialinės atskirties apraiška Europos Sąjungoje. Asmenys ir šeimos su ja susiduria visose valstybėse narėse ir ji kelia grėsmę orumo, lygybės ir socialinio teisingumo principams, kuriais grindžiama Sąjunga. Nepaisant iki šiol dėtų pastangų, keliose valstybėse narėse benamystė didėja ir manoma, kad su ja susiduria daugiau kaip milijonas žmonių²⁴;

²² Europos Komisija: Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas, 2026 m. bendra užimtumo ataskaita, EPSCO tarybos priimta 2026 m. kovo 9 d., Europos Sąjungos leidinių biuras, 2026 m.

²³ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui (COM/2025/1025 final) „Europos įperkamo būsto planas“.

²⁴ EBPO įperkamų būstų duomenų bazė | EBPO.

- (23) atskirtis dėl būsto reiškia asmens ar namų ūkio negebėjimą gauti ar išlaikyti deramą, stabilų būstą, atitinkantį pagrindinius saugos, teisinio saugumo, prieinamumo ir įperkamumo standartus. Benamystė yra labiausiai matoma ir kraštutinė šios atskirties forma, apimanti gatvėje ir benamiams skirtose laikino apnakvindinimo vietose nakvojančius ir laikino apgyvendinimo vietose gyvenančius žmones. Tačiau atskirtis dėl būsto yra platesnis reiškinys ir apima tuos, kurie turi pastogę, tačiau gyvena netinkamomis arba neužtikrintumo sąlygomis. Gyvenimas neužtikrintame būste – tai padėtis, kai asmenims grasinama išskeldinimu, susiduriama su smurtu šeimoje arba kai yra sudarytos nestabilios nuomos sutartys. Gyvenimas netinkamame būste – tai padėtis, kai asmenys gyvena standartų neatitinkančios kokybės gyvenamuosiuose būstuose, kuriuose nėra pagrindinių patogumų (pvz., vidaus tualetų su nuleidžiamu vandeniu ar prausimosi patalpų). Šie gyvenamieji būstai gali būti labai prastos būklės, labai perpildyti arba nepritaikyti papildomų poreikių turintiems asmenims (pavyzdžiui, vyresnio amžiaus asmenims, asmenims su negalia ir asmenims, turintiems ilgalaikės priežiūros poreikių);
- (24) būstas yra vienas iš pagrindinių sveikata, socialinę įtrauktį ir darnią visuomenę lemiančių socialinių veiksnių, o būsto neturėjimas, prastos kokybės būstas arba gyvenimas segreguotoje gyvenamojoje aplinkoje gali kenkti asmenų ir bendruomenių gyvenimo kokybei, įskaitant psichikos ir fizinę sveikata, jų gerovei, užimtumui ir švietimo galimybėms;
- (25) atskirtį dėl būsto ir benamystę lemia sudėtinga struktūrinių, institucinių ir asmeninių veiksnių sąveika. Šie veiksniai, be kita ko, yra skurdas, nedarbas, socialinio ir įperkamo būsto ar kokybiškos paramos aprūpinant būstu nebuvimas, diskriminacija, prasta psichikos ir fizinė sveikata, narkotikų vartojimas ir smurtas šeimoje;
- (26) Sąjungoje 2024 m. beveik 6 % 16 metų ir vyresnių asmenų, per pastaruosius 5 metus ieškojusių būsto, nurodė, kad bent kartą jautėsi diskriminuojami. Asmenų, kurie jautėsi diskriminuojami, dalis buvo dvigubai didesnė tarp asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis (10 %), palyginti su asmenimis, kuriems ši grėsmė nekyla (5 %). 2024 m. apie 17 % Sąjungos gyventojų gyveno perpildytuose namuose;

- (27) socialinio ir įperkamo būsto trūkumas yra pagrindinė kliūtis kovojant su atskirtimi dėl būsto ir benamyste. 2013–2024 m. nominalioji būsto kainų vertė visoje Sąjungoje padidėjo daugiau kaip 60 % ir augo greičiau nei namų ūkių pajamos, o keliose valstybėse narėse nominalioji kainų vertė vidutiniškai išaugo daugiau nei 220 %. Vidutinis nuomos mokestis taip pat padidėjo maždaug 20 %, o žvelgiant bendrai naujose nuomos sutartyse nustatomos kainos yra gerokai didesnės nei anksčiau sudarytose sutartyse, ypač miesto ir turistinėse vietovėse. Išlaidos būstui, įskaitant vandenį, elektrą, šildymą ir vėsinimą, dujas ir kitą kurą, 17 valstybių narių padidėjo, palyginti su Sąjungos vidurkiu; kai kuriose valstybėse narėse jų didėjimas siekė daugiau kaip 80 %, palyginti su ES vidurkiu, o 10 kitų valstybių narių jos sumažėjo;
- (28) būsto pasiūla nedidėjo taip sparčiai, kaip didėjo jo paklausa, o tai lėmė, *inter alia*, didelės statybos sąnaudos, nepakankamos inovacijos, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, migracija ir pernelyg didelis biurokratizmas. Konkrečiai, 2010–2024 m. statybos kainos Sąjungoje padidėjo 56 %, o kai kuriose valstybėse narėse jos padidėjo daugiau kaip 170 %. 2021–2024 m. gyvenamųjų pastatų statybos leidimų skaičius (gyvenamųjų būstų skaičius) sumažėjo 22 %, o esamas būstų ūkis nėra visiškai išnaudojamas – apie 20 % gyvenamųjų būstų visoje ES tebėra laisvi arba nepakankamai užimti (įskaitant sezoninius ar antrinius gyvenamuosius būstus ir investicijai įsigytus būstus, nenaudojamus kaip pagrindinis būstas);

- (29) šiomis aplinkybėmis socialinio ir įperkamo būsto pasiūlos didinimas yra esminis elementas sprendžiant atskirties dėl būsto problemą. Visų pirma reikia tolesnių investicijų, kad būtų remiama naujų gyvenamųjų būstų statyba, renovacija ir, kai įmanoma, veiksmingesnis esamų nepakankamai užimtų ir neužimtų gyvenamųjų būstų naudojimas, be kita ko, teikiant paskatas nuomoti nuosavybės teise priklausančią nekilnojamąjį turtą, keičiant esamo pastatų ūkio, pavyzdžiui, biurų pastatų, paskirtį. Valstybės pagalbos taisyklių, susijusių su visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis, peržiūra, kuri yra Europos įperkamo būsto plano ir reglamento dėl ES sanglaudos politikos fondų²⁵ laikotarpio vidurio peržiūros dalis, padeda kurti investicijoms į socialinį ir įperkamą būstą palankią sistemą (iki 2026 m. kovo mėn. valstybės narės ir regionai, vadovaudamiesi laikotarpio vidurio peržiūra, įperkamam ir tvariam būstui perskirstė bent 3,3 mlrd. EUR). Siekiant remti tolesnį perprogramavimą iki 2029–2030 m., vis dar galima pasinaudoti laikotarpio vidurio reguliavimo lankstumo priemonėmis ir galimybe nustatyti didesnę Sąjungos bendro finansavimo normą investicijoms į būstą;
- (30) pagal naujojo europinio bauhauzo principus, galimybė gauti tinkamą, tvarų, įperkamą ir kokybišką būstą turėtų būti laikoma platesnės socialinės ir teritorinės ekosistemos, kuria remiama įtrauktis, bendruomeninis gyvenimas, darbo jėgos judumas, galimybė gauti išsilavinimą ir mokymą, sveikatos priežiūra, ilgalaikė priežiūra, savarankiškas gyvenimas ir socialinė sanglauda, dalimi. Būsto politika yra veiksmingesnė ir kuria pridėtinę socialinę vertę, kai ji derinama su vietos poreikiais grindžiamomis priemonėmis, bendruomenine infrastruktūra bei paslaugomis ir yra formuojama taip, kad būtų skatinama kurti įtraukias ir tvarias kaimynystes, atitinkančias gyventojų poreikius;

²⁵ 2025 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/1914, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2021/1058 ir (ES) 2021/1056, kiek tai susiję su konkrečiomis priemonėmis strateginiams uždaviniams spręsti atliekant laikotarpio vidurio peržiūrą (OL L, 2025/1914, 2025 9 19).

- (31) siekdamas padidinti pasiūlą ir įperkamumą, valstybės narės priklausimai nuo nacionalinių aplinkybių gali pasinaudoti įvairiais būsto modeliais, įskaitant socialinį ir viešąjį būstą, savikaina pagrįstos nuomos ir riboto pelno būstą, būstų kooperatyvus, socialinio būsto nuomos agentūras ir kitus ne pelno ar viešojo intereso modelius. Šie modeliai, kuriuos dažnai įgyvendina socialinės ekonomikos organizacijos, gali padėti užtikrinti ilgalaikį įperkamumą, sumažinti žalingos spekuliacijos riziką ir padėti geriau panaudoti esamus gyvenamuosius būstus, žemę ir investicijų išteklius. Novatoriškos kohabitacijos koncepcijos, įskaitant skirtingų kartų apsigyvenimą kartu, susitarimus dėl bendro būsto ir bendros erdvės, taip pat gali padėti spręsti iššūkius, susijusius su socialine atskirtimi, nepakankamu pastatų užimtumu ir būsto trūkumu vietos lygmeniu. Tarpusavio mokymasis gali padėti nustatyti kitose valstybėse narėse jau įgyvendintus sėkmingus modelius;
- (32) aprūpinimo būstu sistemos valstybėse narėse gali skirtis. Daugelyje valstybių narių socialinis būstas yra labai vertinga priemonė, o kitose valstybėse narėse naudojamos alternatyvios sistemos. Be to, tokios sąvokos kaip socialinis būstas ir įperkamas būstas valstybėse narėse suprantamos skirtingai, priklausomai nuo nacionalinių aplinkybių ir institucinių sistemų;
- (33) norint padidinti socialinio ir įperkamo būsto pasiūlą, reikia stabilių valdymo ir investicijų sistemų, įskaitant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes, viešojo intereso partnerystes ir naujas išplėstines viešojo ir privačiojo sektorių bei piliečių partnerystes (orientuotas į potencialių gyventojų įtraukimą). Svarbu, kad valdžios institucijos, socialinės ekonomikos organizacijos, socialinio ir įperkamo būsto teikėjai, privatūs būsto plėtotojai, švietimo įstaigos, darbdaviai, finansų įstaigos ir kiti suinteresuotieji subjektai tarpusavyje bendradarbiautų. Derinamasis finansavimas, sąnaudomis grindžiama nuoma, apyvartiniai fondai, valstybės garantijos, valstybinės žemės ilgalaikė nuoma ir kiti viešojo intereso finansavimo mechanizmai gali padėti sutelkti ilgalaikį kapitalą ir remti ilgalaikį įperkamumą. Be to, valstybės narės taip pat gali skatinti ir remti novatoriškus ir įtraukius principu „iš apačios į viršų“ grindžiamus būsto projektus, pagal kuriuos būsimi gyventojai kolektyviai planuoja ir finansuoja savo būsto projektus;

- (34) atskirtis dėl būsto ir benamystės gali daryti neproporcingą poveikį tam tikroms gyventojų grupėms, o tai, koku mastu ir kokios grupės nukentčia, labai priklauso nuo nacionalinių, regioninių ir vietos aplinkybių. Tam tikri asmenys ir grupės gali susidurti su ypatingais ir sąveikaujančiais sunkumais gauti būstą ir didesne atskirties dėl būsto ar benamystės rizika. Tai gali būti, be kita ko, jauni asmenys (pavyzdžiui, studentai, neišgalintys nuomotis studentams skirto būsto ar negalintys jo gauti, arba asmenys, paliekantys institucinės globos įstaigas ar alternatyvios globos struktūras), bedarbiai, dirbančiųjų skurdą patiriantys asmenys, pažeidžiamos šeimos (įskaitant vienišas motinas ar vienišus tėvus ir didesnes šeimas su vaikais), nuo smurto dėl lyties kenčiantys ir nuo jo nukentėję asmenys, nesaugioje padėtyje dėl būsto esantys vyresnio amžiaus asmenys, asmenys su negalia ir ilgalaikės priežiūros poreikių turintys asmenys, romai, migrantų kilmės asmenys, rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančios asmenys ir LGBTIQ+ asmenys;
- (35) vienos veiksmingiausių priemonių benamystei panaikinti yra atskirties dėl būsto ir benamystės prevencija, kartu užtikrinant galimybę gauti tinkamą ir užtikrintą būstą ir visapusiškas, į asmenį orientuotas paramos paslaugas, pavyzdžiui, integruotas socialines paslaugas. Valstybėms narėms turėtų būti rekomenduota sustiprinti prevencijos politiką, kuri apimtų universalias prevencijos priemones, pradinės grandies intervencines priemones, skirtas su didele rizika susiduriančioms gyventojų grupėms, krizių prevenciją asmenims ir namų ūkiams, kuriems gresia benamystė, ir skubios pagalbos etapo intervencines priemones, kad būtų užtikrinta galimybė laiku gauti laikiną apgyvendinimą;
- (36) ankstyvosios intervencijos priemonės, pavyzdžiui, tarpininkavimas dėl nuomos ir hipotekos įsiskolinimų, konsultavimas skolų klausimais, teisinė pagalba, susijusi su nuomininkų ir nuomotojų teisėmis, ankstyvojo perspėjimo sistemos ir trumpalaikė finansinė parama, nėra nuosekliai prieinamos visose valstybėse narėse, o šių mechanizmų stiprinimas yra labai svarbus siekiant veiksmingai užkirsti kelią atskirčiai dėl būsto;
- (37) kad būtų užkertamas kelias priverstiniam iškeldinimams²⁶ ir teikiama parama persikraustymo metu, reikia teisingos teisinės sistemos, kuri užtikrintų nuomininkų saugumą, būsto stabilumą ir nuomotojų teises. Bendradarbiavimas su vietos valdžios institucijomis, socialinėmis tarnybomis ir mediacijos struktūromis, įskaitant socialinio būsto nuomos agentūras, gali sumažinti benamystės riziką ir palengvinti gyvenamosios vietos keitimą;

²⁶ „Priverstiniai iškeldinimai“, kaip apibrėžė UNHCR Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas, Bendroji pastaba Nr. 7 (1997 m.) tema „Teisė į tinkamą būstą: priverstiniai iškeldinimai“ (1997 05 20).

- (38) į aprūpinimą būstu orientuoti metodai, įskaitant modelį „svarbiausia – būstas“, pagal kurį greita prieiga prie ilgalaikio ir užtikrinto būsto derinama su individualiems poreikiams pritaikytomis ir integruotomis paramos paslaugomis, įskaitant individualiems poreikiams pritaikytą socialinę, sveikatos ir užimtumo paramą, parodė tvarius teigiamus rezultatus užkertant kelią atskirčiai dėl būsto ir benamystei bei juos mažinant ir skatinant socialinę ir ekonominę integraciją;
- (39) administraciniai reikalavimai, taikomi norint gauti pagalbą, įskaitant pareigą pateikti nuolatinės gyvenamosios vietos įrodymą, gali sudaryti kliūčių benamystę ar atskirtį dėl būsto patiriantiems asmenims. Tokių reikalavimų panaikinimas arba pritaikymas, kai tinkama, gali pagerinti naudojimąsi esama parama ir padėti šalinti pagrindines atskirties dėl būsto priežastis;
- (40) didėjančios būsto išlaidos ir ribotos galimybės gauti socialinį ir įperkamą būstą gali trukdyti judumui darbo rinkoje, nes asmenys gali neturėti galimybių persikelti į vietas, kuriose yra užimtumo galimybių. Tai gali turėti įtakos konkurencingumui ir ekonomikos augimui. Norint remti dalyvavimą darbo rinkoje ir užtikrinti veiksmingą darbo rinkų veikimą, itin svarbu spręsti būsto įperkamumo ir prieinamumo klausimus;
- (41) valstybių narių naudojamų apibrėžčių, stebėsenos sistemų ir duomenų rinkimo metodikų skirtumai riboja galimybę naudoti palyginamus Sąjungos lygmens duomenis apie benamystę;
- (42) patikimi, aktualūs ir reguliariai renkami duomenys ir statistiniai įrodymai apie atskirtį dėl būsto ir benamystę yra labai svarbūs siekiant veiksmingai formuoti, stebėti ir vertinti politiką – tai padeda įvertinti pažangą nedidinant administracinės naštos;
- (43) sprendžiant atskirties dėl būsto ir benamystės problemas reikia tarpsektorinio koordinavimo ir daugiapakopio valdymo, įtraukiant Europos Sąjungos, nacionalinio, regioninio ir vietos valdžios lygmens institucijas, taip pat pilietinę visuomenę, socialinės ekonomikos organizacijas, būsto teikėjus ir benamystę patyrusius asmenis;

- (44) partnerystė su organizacijomis, teikiančiomis paramą benamystę patiriantiems asmenims ir apskritai atskirtį dėl būsto patiriantiems asmenims, gali sustiprinti viešąsias pastangas teikti paslaugas, kuriomis skatinama socialinė įtrauktis ir kuriami stabilaus būsto sprendimai konkrečioms tikslinėms grupėms. Socialinės ekonomikos organizacijos, teikdamos papildomas paslaugas, pavyzdžiui, integravimo į darbo rinką, gali padėti užtikrinti perėjimą prie stabilaus gyvenimo;
- (45) kad veiksmai, kuriais siekiama užkirsti kelią atskirčiai dėl būsto ir ją sumažinti, būtų efektyvūs, reikia tinkamo ir stabilaus finansavimo, taip pat veiksmingo turimų Sąjungos, nacionalinių, regioninių ir vietos finansinių išteklių naudojimo ir koordinavimo, atsižvelgiant į valstybių narių kompetenciją ir biudžeto sistemas;
- (46) ETHOS (Europos benamystės ir atskirties dėl būsto tipologija) buvo sukurta kaip sistema, kuria siekiama gerinti supratimą apie benamystę Europoje ir jos vertinimą, taip pat nustatyti bendrą sistemą tarpvalstybiniu lygmeniu aptariant benamystės klausimus. Pagal ETHOS gyvenimo situacijos, kurios laikomos benamystės ir atskirties dėl būsto formomis, skirstomos į šias kategorijas:
- pastogės neturėjimas (neturima jokios pastogės, nakvojama gatvėje),
 - namų neturėjimas (turima vieta nakvoti, bet tai laikina vieta globos įstaigose ar prieglaudoje),
 - gyvenimas neužtikrintame būste (kai gresia didelė atskirtis dėl neužtikrintos nuomos, iškeldinimo, smurto šeimoje, laikino gyvenimo su šeima / draugais);
 - gyvenimas netinkamame būste (kai gyvenama laikinuose arba netradiciniuose statiniuose, gyventi netinkamuose būstuose, itin perpildytuose būstuose),

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

DALYKAS

- 1) Nedarant poveikio valstybių narių nacionalinei kompetencijai, šioje rekomendacijoje pateikiamos kovos su socialine atskirtimi gairės, visų pirma:
 - a) dėl paramos valstybėms narėms užkertant kelią atskirčiai dėl būsto ir visų pirma benamystei ir sprendžiant šią problemą;
 - b) dėl nacionalinių, regioninių ir vietos strateginių programų, grindžiamų į asmenį ir aprūpinimą būstu orientuota ir integruota politika, rengimo, įgyvendinimo ir tobulinimo skatinimo.

APIBRĖŽTYS

- 2) Šioje rekomendacijoje vartojamų terminų apibrėžtys:
 - a) atskirtis dėl būsto – padėtis, kai asmenys ar namų ūkiai neturi galimybės gauti tinkamo ir (arba) užtikrinto būsto. Ją patiria visų pirma benamystę patiriantys (t. y. pastogės ar namų neturintys) asmenys ir asmenys, kurie ne savo noru yra nesaugioje padėtyje dėl būsto, pavyzdžiui, gyvena netinkamame ar neužtikrintame būste;
 - b) laikinas apnakvindinimas – apgyvendinimas, pavyzdžiui, nakvynės namuose, kurio pagrindinis tikslas – skubiai patenkinti prieglobsčio poreikį ir suteikti galimybę naudotis pagrindiniais patogumais;
 - c) laikinas apgyvendinimas – gyvenamosios vietos užtikrinimo ribotą laiką paslauga, teikiama, kol ieškoma ilgalaikio ir užtikrinto būsto sprendimo;
 - d) į aprūpinimą būstu orientuoti metodai – politikos ir paslaugų teikimo modeliai, pagal kuriuos pirmenybė teikiama galimybei greitai gauti tinkamą, įperkamą, ilgalaikį ir užtikrintą būstą, prireikus kartu teikiant integruotas, į asmenį orientuotas paramos paslaugas būsto stabilumui ir socialinei įtraukčiai užtikrinti, pavyzdžiui, pagal iniciatyvą „svarbiausia – būstas“.

BENDROS REKOMENDACIJOS

3) Valstybėms narėms rekomenduojama:

- a) priimti, peržiūrėti arba esamų programų pagrindu kurti nacionalines ir regionines strategines kovos su atskirtimi dėl būsto ir benamystė programas, remiantis į asmenį ir aprūpinimą būstu orientuota ir integruota politika, laikantis šios rekomendacijos, kad būtų sustiprintos pastangos panaikinti benamystę Europos Sąjungoje. Tai turėtų būti daroma įsitraukiant ir dalyvaujant regionų bei vietos valdžios institucijoms ir kitiems atitinkamiems partneriams, kartu atsižvelgiant į kompetencijos pasidalijimą valstybėse narėse;
- b) atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes, apibrėžti nesaugios padėties dėl būsto formas, visų pirma atsižvelgiant į skurdo ar socialinės atskirties riziką;
- c) parengti pritaikytas kovos su atskirtimi dėl būsto ir benamystė priemones ir laikytis į asmenį ir aprūpinimą būstu orientuoto metodo, kai tinkama, remiantis iniciatyvos „svarbiausia – būstas“ ir naujojo europinio bauhauzo principais, įskaitant dalyvaujamąjį, vietos poreikiais grindžiamą ir įtraukų projektavimą, kartu teikiant integruotas paslaugas, pavyzdžiui, socialinę paramą, sveikatos priežiūrą, ilgalaikę priežiūrą ir aktyvumo darbo rinkoje skatinimą, jas derinant su parama aprūpinant būstu;
- d) išsikelti aktualius, per nustatytą laiką įvykdytinus, pasiekiamus ir išmatuojamus tikslus, atitinkančius Lisabonos deklaraciją, įskaitant šiuos tikslus:
 - i) kiekvienam gatvėje nakvojančiam asmeniui (pirminės kategorijos benamiams²⁷, nakvojantiems gatvėje ir neturintiems pastogės gyvenamosiose patalpose) siūlomos laikino apnakvindinimo galimybės;

²⁷ 2017 m. kovo 22 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2017/543, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 763/2008 dėl gyventojų ir būstų surašymų nuostatų, susijusių su temų ir jų suskirstymo techninėmis specifikacijomis, taikymo taisyklės, (OL L 78, 2017 3 23, p. 13).

- ii) laikino apnakvindinimo arba laikino apgyvendinimo vietose gyvenantys asmenys (antrinės kategorijos benamiai) arba asmenys, išleidžiami iš bet kokio tipo institucijos, kuo greičiau gauna veiksmingą paramą, kad galėtų naudotis ilgalaikio ir užtikrinto būsto sprendimais.

ASMENŲ, KURIE PATIRIA ATSKIRTĮ DĖL BŪSTO ARBA KURIEMS GRESIA ATSKIRTIS DĖL BŪSTO, NUSTATYMAS

4) Valstybėms narėms rekomenduojama:

- a) stiprinti duomenų apie sunkiai pasiekiamas grupes, įskaitant benamystę patiriančius asmenis, rinkimo ir tų grupių bei asmenų nuolatinio stebėjimo mechanizmus ir, nesukuriant pernelyg didelės administracinės naštos, rengti reguliarius, išsamius, palyginamus duomenis, be kita ko, kai įmanoma ir nesukuriant neproporcingos naštos ir sąnaudų valstybėms narėms, suskirstytus statistinius duomenis apie atskirtį dėl būsto ir benamystę nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, kartu laikantis duomenų apsaugos taisyklių ir, kai įmanoma, naudojantis esamais duomenų šaltiniais;
- b) suderinti asmenų, kurie patiria atskirtį dėl būsto arba kuriems gresia atskirtis dėl būsto, nustatymo kriterijus atitinkamose tarnybose, pavyzdžiui, socialinėse, užimtumo, švietimo, teisingumo ir vaikų apsaugos tarnybose, ir užtikrinti, kad šios tarnybos greitai, veiksmingai ir laiku keistųsi informacija;
- c) apsvarstyti galimybę sukurti ar patobulinti ankstyvojo perspėjimo sistemas, kad būtų galima nustatyti namų ūkius, kuriems gresia atskirtis dėl būsto, užtikrinant laiku teikiamą informavimo ir prevencinę paramą; kiekybiškai išreikšti ir įvertinti benamystę patiriančių asmenų ir nesaugioje padėtyje dėl būsto esančių asmenų būsto poreikius; parengti pritaikytas asmenų grupių, kurios yra dažnai nepakankamai kiekybiškai įvertinamos arba nepastebimos, identifikavimo strategijas.

ATSKIRTIES DĖL BŪSTO PREVENCIJA

5) Valstybėms narėms rekomenduojama:

- a) savo strateginėse programose remti asmenis, kuriems gresia atskirtis dėl būsto, kad jie išlaikytų tinkamą būstą, taikant tikslines priemones, pavyzdžiui, konsultacijas skolos ir būsto klausimais, ankstyvojo perspėjimo sistemas, skubią paramą nuomai, mediaciją ir kitus riziką mažinančius veiksmus, pavyzdžiui, siekiant spręsti energijos nepritekliaus problemą. Užtikrinti, kad asmenys su negalia arba ilgalaikės priežiūros poreikių turintys asmenys galėtų gauti pritaikytą būstą, užtikrinti prieinamumą ir pagrįstą pritaikymą, kartu vengiant neproporcingos naštos vykdant statybos ir renovacijos darbus;
- b) užtikrinti, visų pirma asmenims, kuriems gresia atskirtis dėl būsto, laiku teikiamą ir veiksmingą prieigą prie informacijos apie esamą būstą, socialinės paramos ir pajamų rėmimo priemones ir paramą dėl benamystės, be kita ko teikiant informaciją prieinamais formatais, ir apsvarstyti galimybę vykdyti informavimo veiklą, kad būtų sumažintas nepasinaudojimas teisėmis į pagalbą;
- c) reguliariai stebėti ir, kai reikia, vertinti pajamų rėmimo išmokų, įskaitant su būstu susijusias išmokas, adekvatumą būsto išlaidų atžvilgiu, pavyzdžiui, taikant koregavimo mechanizmus, kuriais atsižvelgiama į išlaidų tendencijas. Vertinant adekvatumą būtina atsižvelgti į poreikį išvengti skurdo spąstų;
- d) kai aktualu, nustatyti mechanizmus, kuriais būtų užkirstas kelias iškeldinimui, pasitelkiant ankstyvas ir sistemingas socialinių tarnybų, kompetentingų teisminių institucijų ir kitų susijusių tarnybų intervencines priemones. Tokios priemonės gali apimti intensyvią paramą asmenims, kuriems gresia iškeldinimas, administruojant nuomos įsiskolinimus, o tais atvejais, kai iškeldinimo išvengti neįmanoma, aktyvią pagalbą ieškant alternatyvaus būsto sprendimo, pritaikyto atitinkamo asmens ar namų ūkio poreikiams;

- e) stiprinti prevencines priemones ir apsaugos priemones, susijusias su priverstiniu išskeldinimu, visų pirma šeimoms su vaikais, ypatingą dėmesį skiriant vienišų tėvų namų ūkiams. Valstybės narės turėtų užtikrinti skaidrias, laiku taikomas procedūras, kuriomis būtų laikomasi proporcingumo, užtikrinamas tinkamas procesas ir veiksmingos teisių gynimo priemonės, kartu gerbiant nuomotojų teises;
- f) užtikrinti, kad visi vaikai turėtų tinkamą būstą, prireikus užtikrinant laiku suteikiamą ir tinkamą alternatyvų apgyvendinimą, kartu išsaugant šeimos vienovę, remiantis vaiko interesais;
- g) užtikrinti, kad nė vienas vaikas ar jaunas suaugęs asmuo nepaliktų globos įstaigos ar globėjų šeimos neturėdamas tinkamo būsto ir negaudamas visapusiškų paramos paslaugų, įskaitant finansinę paramą ir pasirengimo programas, skirtas padėti jiems pereiti iš globos sistemos;
- h) švietimo įstaigose, kai tinkama, remiantis esamomis švietimo orientavimo tarnybomis, taip pat darbo ar jaunimo stacionariose institucijose taikyti ankstyvą prevencinį konsultavimą, siekiant padėti nustatyti krizės atvejus, užkirsti kelią mokyklos nebaigimui bei palengvinti tinkamą nukreipimą į kompetentingas tarnybas ir užkirsti kelią vaikų ir jaunimo atskirčiai dėl būsto;
- i) teikti konsultacijas ir socialinę paramą vyresnio amžiaus asmenims ir asmenims su negalia, siekiant užkirsti kelią atskirčiai dėl būsto;
- j) užtikrinti vienodą požiūrį į asmenis, kuriems gresia diskriminacija, susijusi su galimybe gauti tinkamą būstą ir pagrindines paslaugas, kokia bebūtų naudojimosi būstu forma;
- k) laiku teikti individualizuotą paramą asmenims, paliekantiems stacionarias institucijas, pavyzdžiui, kalėjimus, ligonines, tarptautinės apsaugos prašytojų apgyvendinimo centrus ir priežiūros įstaigas, kad būtų užtikrintas ilgalaikis būstas. Tai apima asmenis, turinčius didelių poreikių psichikos sveikatos, piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis ar ilgalaikės priežiūros srityse. Šiuo tikslu valstybės narės galėtų skatinti taikyti tarpsektorinius išleidimo iš stacionarių institucijų protokolus, numatančius kompetentingų institucijų ir atitinkamų paslaugų teikėjų dalyvavimą, ir sustiprintas paramos priemones, kuriomis būtų siekiama užkirsti kelią bet kokiems priežiūros planų sutrikdymams.

PARAMA BENAMYSTĘ PATIRIANTIEMS ASMENIMS

- 6) Siekiant sutrumpinti laiką, kurį asmenys patiria benamystę arba naudojami laikino apnakvindinimo ar laikino apgyvendinimo vietomis, valstybėms narėms rekomenduojama teikti į asmenį orientuotą, integruotą ir prieinamą paramą pasitelkiant šias priemones:
- a) prieinamas ir įtraukias paramos sistemos, apimančias, pavyzdžiui, individualių poreikių vertinimą, specialiai pritaikytus paramos planus, specifines paramos funkcijas (pavyzdžiui, atvejo vadybininkus ir patarėjus būsto klausimais) ir pačių sudėtingiausių atvejų valdymą; informavimo ir bendruomenines daugelį sričių apimančias grupes, kuriose dalyvautų sveikatos priežiūros ir slaugos specialistai, socialiniai darbuotojai ir maisto bankai. Informavimo grupės taip pat galėtų teikti informaciją ir gaires, kad padėtų naudotis teisėmis, pagrindinių paslaugų, civilinės registracijos ir dokumentacijos, švietimo ir integracijos į darbo rinką klausimais;
 - b) užtikrinant, kad taikant bet kokias viešosios tvarkos priemones, susijusias su viešosiomis erdvėmis, būtų gerbiamas benamystę patiriančių asmenų orumas ir pagrindinės teisės;
 - c) standartus, kuriais užtikrinamos nuoseklios, aukštos kokybės paramos paslaugos, įskaitant vaikams skirtą paramą;
 - d) vieno langelio principą, pagal kurį būtų laiku ir supaprastinta tvarka nukreipiama į atitinkamas socialinės apsaugos įstaigas, socialinės paramos tarnybas ir struktūras, teikiančias lengvai prieinamas socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas;
 - e) paramos sistemas, kuriomis būtų padedama užkirsti kelią nereikalingam šeimos atskyrimui, atsižvelgiant į vaiko interesus, ir užtikrinama, kad nė vienas vaikas neliktų be pastogės, nenakvotų laikino apnakvindinimo vietose, negyventų laikino apgyvendinimo vietose ar patirtų kitų formų benamystę;
 - f) aktyvias užimtumo rėmimo priemones, be kita ko, sudarant palankesnes sąlygas užsiregistruoti užimtumo tarnybose ir rengiant individualizuotus užimtumo planus, taip pat socialinę ir darbo išlaikymo paramą bei paramą darbdaviams;

- g) užtikrinant, kad benamystę patiriantys asmenys būtų informuojami apie Sąjungos teisės aktuose²⁸ nustatytą jų teisę atsidaryti būtiniausias savybes turinčią mokėjimo sąskaitą jų teritorijoje esančiose kredito įstaigose ir ja naudotis, neatsižvelgiant į tai, ar jie turi nuolatinį adresą;
- h) benamystę patiriantiems asmenims, be kita ko, šeimoms su vaikais, suteikiant daugiau galimybių naudotis stabilaus būsto sprendimais, bendradarbiaujant su viešaisiais ir privačiais būsto teikėjais, socialinio būsto nuomos agentūromis ir įtraukiais paskirstymo mechanizmais, taip pat taikant bendradarbiavimo ir bendruomeninius modelius, kartu teikiant tinkamas paramos paslaugas ir skatinant koordinavimą tarp bendruomeninių organizacijų ir viešųjų paslaugų agentūrų, kad būtų užkertamas kelias paramos pertrūkiui užtikrinus būstą;
- i) užtikrinant, kad būtų prieinamas laikinas apnakvindinimas ir laikinas apgyvendinimas, įskaitant pagal lytį atskirtą apgyvendinimą, kuris būtų saugus, prieinamas ir kuriuo būtų teikiama tinkama parama bei kuris patenkintų visų benamystę patiriančių asmenų, įskaitant šeimas su vaikais ir smurto šeimoje ir seksualinio smurto aukas, poreikius, kartu remiant jų perėjimą prie stabilaus būsto;
- j) pripažįstant ir remiant benamystę patyrusių asmenų vaidmenį didinant pasitikėjimą paramos paslaugomis, taip pat priemonėmis, kuriomis sudaromos palankesnės sąlygos socialinei įtraukčiai ir aprūpinimui būstu, taip pat jų prieinamumą ir veiksmingumą;
- k) priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią stigmatizavimui ir diskriminacinei praktikai, susijusiems su galimybe gauti būstą, ir su šiais reiškiniais kovoti, pavyzdžiui, taikant skaidrius socialinio būsto laukiančiųjų sąrašų kriterijus, vykdant kovos su šališkumu mokymus būsto specialistams ir teikiant paramos paslaugas diskriminaciją patiriantiems nuomininkams;

²⁸ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausios savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis (OL L 257, 2014 8 28, p. 214).

- l) stiprinant informavimo veikla grindžiamas socialinės paramos paslaugas neoficialiose gyvenvietėse gyvenantiems žmonėms ir jiems skirtų bendruomenės bei viešųjų paslaugų koordinavimą, kad būtų pagerintos jų galimybės gauti stabilų ir užtikrintą būstą.

GALIMYBĖ NAUDOTIS TINKAMO IR UŽTIKRINTO BŪSTO SPRENDIMAIS

- 7) Valstybėms narėms rekomenduojama didinti socialinio ir įperkamo būsto pasiūlą, reaguojant į demografinius poreikius, trūkumą vietos lygmeniu ir teritorinius skirtumus, visų pirma:
 - a) skatinti nustatyti ilgalaikės nuomos sąlygas, taikomas privatiems nuomotojams ir nuomininkams:
 - užtikrinant teisinę sistemą, kuri palengvintų saugų ir gerai veikiančių ilgalaikės nuomos sutarčių naudojimą,
 - leidžiant, kai tinkama, tikslingai taikyti proporcingas finansines paskatas nuomotojams, kad jie galėtų pasiūlyti ilgalaikio, įperkamo ir užtikrinto būsto sprendimų, visų pirma vaikų turinčioms šeimoms ir jaunimui,
 - didinant atitinkamų išskeldinimo procedūrų teisinį aiškumą ir veiksmingumą ir
 - subalansuojant ilgalaikiai nuomai skirtų būstų ūkio naudojimą trumpalaikės nuomos tikslais, tinkamai pagrįstais atvejais;
 - b) užtikrinti, kad renovacijos, energijos vartojimo efektyvumo ir rajonų atkūrimo priemonės apimtų socialines apsaugos priemones, kuriomis būtų užkirstas kelias gyventojų perkėlimui;
 - c) skatinti tiek viešąsias, tiek privačiąsias investicijas į naujus pastatus, esamų pastatų renovaciją ar paskirties keitimą, kad būtų išplėstas socialinių ir įperkamų būstų ūkis;
 - d) sudaryti sąlygas taikyti į įperkamumą orientuotus būsto modelius, įskaitant socialinį ir viešąjį būstą, būsto kooperatyvus, riboto pelno būsto asociacijas, bendruomenių žemės patikos fondus, taip pat socialinio būsto nuomos agentūras ir kitus riboto pelno ar ne pelno metodus, ir juos remti;

- e) skatinti ir plėtoti novatoriškas kohabitacijos koncepcijas, pavyzdžiui, bendras gyvenamąsias erdves, klasterinį būstą, bendrą būstą ir skirtingų kartų apsigyvenimą kartu, be kita ko, kai aktualu, naudojantis bendra infrastruktūra ir paramos paslaugomis, ir sudaryti palankesnes sąlygas studentams ir jaunimui taikyti laikino ir tarpinio būsto modelius, pavyzdžiui, suderinti studentų ir asmenų, gyvenančių nepakankamai naudojamuose būstuose, poreikius;
- f) apsvarstyti, kaip pagerinti nacionalines, regionines ir vietos planavimo ir leidimų išdavimo procedūras, kad būsto statyba būtų spartesnė, nepakenkiant tvarumo standartams arba būsto kokybei, kartu siekiant socialinės įtraukties ir teritorinės sanglaudos, ir mažinti administracines kliūtis, darančias poveikį statybos paslaugų teikėjams, kad prireikus laiku būtų suteikiamas naujas socialinis ir įperkamas būstas, pavyzdžiui, naudojant ir sutelkiant valstybinę žemę, kartu užtikrinant, kad šis būstas turėtų gerą prieigą prie esminių socialinių ir ekonominių paslaugų ir veiklos;
- g) didinti veiksmingą esamo būstų ūkio naudojimą, visų pirma sudarant palankesnes sąlygas esamų pastatų paskirties keitimui, renovacijai ir pakartotiniam naudojimui, taip pat panaudojant laisvus būstus ir laisvą viešąjį nekilnojamąjį turtą, kuo labiau apribojant nereikalingą pastatų griovimą, taip pat kartu skatinant priemones, kuriomis siekiama mažinti perpildymą ir gerinti būsto kokybę;
- h) gerinti prieglaudų ir tarpinio būsto pasiūlą ir galimybes jais naudotis, kol bus rasti ilgalaikio ir stabilaus būsto sprendimai;
- i) atsižvelgti į su klimatu susijusių įvykių poveikį būsto pasiūlai, be kita ko, atokiausiuose regionuose;
- j) tam tikrą naujų būstų dalį paversti socialiniu ir įperkamu būstu, atsižvelgiant į vietos būsto poreikius.

- 8) Papildant pastangas didinti būsto pasiūlą, valstybėms narėms rekomenduojama savo nacionalinėse strategijose nustatyti tinkamas, nuspėjamas ir tvarias finansavimo ir investicijų sistemas. Valstybėms narėms taip pat rekomenduojama visapusiškai pasinaudoti esamu ES finansavimu ir finansavimo priemonėmis, įskaitant būsimą visos Europos investavimo į įperkamą ir tvarų būstą platformą, apie kurią paskelbta Europos įperkamo būsto plane²⁹. Šios priemonės gali padėti optimizuoti nacionalinių ir Sąjungos išteklių naudojimą ir didinti ilgalaikio, įtraukaus ir įperkamo būsto sprendimų mastą, be kita ko:
- a) derinant ir koordinuojant būsto, socialinės įtraukties, užimtumo, švietimo, sveikatos, ilgalaikės priežiūros, miestų atnaujinimo ir renovacijos politikos išteklius, kad būtų padidintas politikos nuoseklumas ir poveikis;
 - b) užtikrinant, kad viešai remiami veiksmai, kai tinkama, apimtų aiškias būsto įperkamumo, prieinamumo, tvarumo ir įtraukaus paskirstymo sąlygas ir sąsajas su bendruomeninėmis paslaugomis;
 - c) įgyvendinant novatoriškus finansavimo modelius, pavyzdžiui, apyvartinius fondus, poveikio investicinius fondus, derinamąjį finansavimą ir valstybės garantijas, įskaitant sąnaudomis grindžiamos nuomos modelius ir reinvestavimo reikalavimus, siekiant remti ilgalaikį siūlomo būsto įperkamumą ir įperkamam ir socialiniam būstui sutelkti tiek viešąjį, tiek privatųjį kapitalą;
 - d) atgrasant nuo žalingo spekuliacinio elgesio būsto rinkoje, pavyzdžiui, parengiant veiksmingą mokesčių politiką ir didinant rinkos skaidrumą;
 - e) remiant projektų rengimą ir techninę pagalbą vietos ir regionų valdžios institucijoms, socialinės ekonomikos organizacijoms ir būsto teikėjams, kurie yra riboto pelno arba ne pelno organizacijos;

²⁹ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2025) 1025 final, „Europos įperkamo būsto planas“.

- f) skatinant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes, be kita ko, su vietos valdžios institucijomis, aukštojo mokslo ir mokymo įstaigomis, darbdaviais, būsto teikėjais ir socialinės ekonomikos organizacijomis, kad būtų užtikrintas socialinis ir įperkamas būstas, įskaitant studentų, stažuotojų, pameistrių ir mišrios paskirties būsto projektus;
 - g) didinant investicijas, kad būtų remiama įperkamo ir socialinio būsto statyba ir renovacija, be kita ko, taikant finansines priemones ir derinamąjį finansavimą pagal dabartinę sanglaudos politiką, kartu pasinaudojant jos laikotarpio vidurio peržiūroje³⁰ numatytais lankstumo priemonėmis, kad ES finansavimas būtų perskirstytas įperkamam būstui, ir pasinaudojant peržiūrėtomis valstybės pagalbos taisyklėmis dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų³¹, į kurias įtrauktos specialios socialinio ir įperkamo būsto kategorijos.
- 9) Valstybėms narėms rekomenduojama padėti atskirtį dėl būsto patiriantiems asmenims gauti stabilų būstą ir jį išlaikyti šiomis priemonėmis:
- a) skatinant galimybes gauti ilgalaikį ir užtikrintą būstą, laikantis į aprūpinimą būstu orientuoto metodo, pavyzdžiui, modelio „svarbiausia – būstas“, tvarų finansavimą ir tarpsektorinį priemonių koordinavimą;
 - b) kuriant pakankamas ir tinkamas integruotas paramos paslaugas, skirtas ne tik perėjimui prie tinkamo ir užtikrinto būsto, bet ir jo išlaikymui. Jos galėtų apimti, pavyzdžiui, paramą ieškant namų, kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą, taip pat paramą siekiant gauti ir išlaikyti darbą, finansinę ir teisinę pagalbą, gyvenimo įgūdžių mokymą ir tolesnę paramą, kad asmenys vėl nesusidurtų su atskirtimi dėl būsto;

³⁰ 2025 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2025/1914, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2021/1058 ir (ES) 2021/1056, kiek tai susiję su konkrečiomis priemonėmis strateginiams uždaviniams spręsti atliekant laikotarpio vidurio peržiūrą, (OL L, 2025/1914, 2025 9 19).

³¹ [2025 m. gruodžio 16 d. Komisijos sprendimas \(ES\) 2025/2630 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 106 straipsnio 2 dalies taikymo valstybės pagalbai, kompensacijos už viešąją paslaugą forma skiriamai tam tikroms įmonėms, kurioms pavesta teikti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, kuriuo panaikinamas Sprendimas 2012/21/ES, \(OL L, 2025/2630, 2025 12 19\).](#)

- c) didinant tinkamo būsto sprendimų prieinamumą asmenims, patiriantiems atskirtį dėl būsto, visų pirma asmenims, turintiems vaikų, ir užtikrinti, kad į juos būtų atsižvelgiama ir jiems būtų teikiama pirmenybė taikant socialinio būsto paskirstymo mechanizmus;
 - d) skatinant prieigą prie tinkamos finansinės paramos, pavyzdžiui, nuomos garantijų, lengvatinių paskolų ir išmokų būstui, kartu pateikiant suprantamą informaciją, kaip gauti tokią paramą, ir užtikrinant būtiną finansinį raštingumą.
- 10) Valstybėms narėms rekomenduojama įgyvendinti tikslines priemones, kuriomis būtų remiami mažas pajamas gaunantys jaunuoliai, įskaitant studentus, patiriantys atskirtį dėl būsto, kuri gali tapti kliūtimi siekti aukštojo mokslo, profesinio rengimo ir mokymo ir jį užbaigti, taip pat dalyvauti stažuočių ar pameistrystės programose ir jas užbaigti. Šios priemonės galėtų būti:
- a) kurti ir naudoti veiksmingus jaunimo gerovės tarnybų ir bendrųjų socialinės gerovės tarnybų tinklus siekiant padėti jaunimui rasti tinkamo būsto sprendimus, kurie atitiktų jų šeimos, švietimo ir užimtumo poreikius;
 - b) didinti įperkamų studentams nuomojamų būstų, esančių netoli švietimo ir mokymo įstaigų, pasiūlą, be kita ko, studentams, dalyvaujantiems studentų judumo mainuose arba stažuotėse užsienyje;
 - c) teikti suprantamas gaires ir praktinę paramą siekiant konsultuoti asmenis dėl nuomos teisių ir administracinių procedūrų ir šioje srityje jiems padėti, be kita ko, pasitelkiant švietimo įstaigų konsultavimo centrus;
 - d) teikti fiskalines ir finansines priemones, įskaitant lengvatines paskolas, siekiant padėti studentams ir jaunimui, turintiems ribotus finansinius išteklius, užsitikrinti būstą.
 - e) imtis tikslinių priemonių siekiant pagerinti kaimo, atokiose ir nepalankioje padėtyje esančiose vietovėse gyvenančių jaunuolių, kuriems gresia atskirtis dėl būsto, galimybes gauti tinkamą ir įperkamą būstą.

- 11) Valstybėms narėms rekomenduojama savo nacionalinėse strateginėse programose į asmenį orientuotą politiką derinti su vietos poreikiais grindžiama politika (pvz., miestų planavimu ir atkūrimu, vietos ekonomikos plėtra ir transporto politika), kad būtų išvengta užimtumo galimybių ir įperkamo būsto disbalanso, visų pirma vietovėse, kuriose yra laisvų darbo vietų.
- 12) Valstybėms narėms rekomenduojama imtis priemonių, kuriomis būtų remiamas asmenų su negalia ir vyresnio amžiaus asmenų, turinčių ilgalaikės priežiūros poreikių, ypač tų, kuriems gresia skurdas, būsto pritaikymas. Tai turėtų suteikti jiems galimybę kuo ilgiau gyventi savo namuose ir išvengti atskirties dėl būsto. Šios priemonės turėtų būti parengtos taip, kad būtų išvengta neproporcingos statybos ir renovacijos naštos. Tokiomis priemonėmis skatinamas savarankiškas gyvenimas ir įtrauktis į bendruomenę ir vengiama kurti segreguotas gyvenimo sąlygas.

STEBĖSENA, VERTINIMAS IR VALDYMAS

- 13) Valstybėms narėms rekomenduojama:
 - a) įdiegti tikslinius ir proporcingus stebėsenos ir vertinimo mechanizmus, grindžiamus rezultatų rodikliais, kad būtų galima įvertinti jų kovos su atskirtimi dėl būsto ir benamyste strategijų veiksmingumą, ir prireikus, taip pat nedidinant administracinės naštos numatyti politikos koregavimus;
 - b) kas penkerius metus teikti Komisijai nacionalinės stebėsenos veiklos rezultatų ir pažangos, padarytos įgyvendinant šią rekomendaciją, ataskaitas, kai įmanoma, naudojant esamus ataskaitų teikimo mechanizmus;
 - c) užtikrinti veiksmingą daugiapakopį valdymą ir koordinavimą tarp nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų, taip pat bendradarbiavimą su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant universitetus, profesinio rengimo ir mokymo paslaugų teikėjus, vietos darbdavius, pilietinę visuomenę, ir socialinės ekonomikos organizacijomis bei būsto teikėjais;

- d) supaprastinti teisines ir administracines sistemas, kad būtų sumažinta administracinė našta ir užtikrintos galimybės laiku ir paprastai gauti būstą ir susijusias socialines, sveikatos, švietimo, užimtumo ir bendruomenines paramos paslaugas;
- e) stiprinti paslaugų, kuriomis siekiama remti atskirtį dėl būsto patiriančius asmenis, pajėgumus ir kokybę, be kita ko, rengiant mokymus tas paslaugas teikiantiems darbuotojams, aiškiai paskirstant jų pareigas ir skiriant jiems pakankamai išteklių;
- f) rengiant, įgyvendinant ir vertinant politiką, kuria siekiama užkirsti kelią atskirčiai dėl būsto ir benamystei ir jas mažinti, užtikrinti prasmingą asmenų, patyrusių atskirtį dėl būsto ir benamystę, pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinės ekonomikos organizacijų dalyvavimą, ypač vietos lygmeniu;
- g) toliau bendradarbiauti su kitomis valstybėmis narėmis, taip pat privačiojo ir viešojo sektorių suinteresuotaisiais subjektais įvairiais lygmenimis siekiant remti dalijimąsi žiniomis, skatinti tarpusavio mokymąsi, nuoseklų paslaugų teikimą, keitimąsi geriausia praktika, veiksmingą politikos atskirties dėl būsto srityje formavimą ir įgyvendinimą;
- h) aktyviai prisidėti prie Europos kovos su benamyste platformos, kuri yra pagrindinis valstybių narių, regionų ir vietos valdžios institucijų, Europos Komisijos, Europos Parlamento, Europos regionų komiteto, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto ir kitų suinteresuotųjų subjektų veiklos koordinavimo, keitimosi informacija ir bendradarbiavimo forumas, be kita ko, dalijantis žiniomis, kaupiant įrodymus, koordinuojant politiką, mokantis vieniems iš kitų ir sudarant palankesnes sąlygas gauti finansavimą, taip pat užtikrinant sinergiją su Socialinės apsaugos komiteto darbu ir Europos būsto aljanso darbo kryptimis;
- i) skatinti socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų, kurios atlieka svarbų vaidmenį kovojant su atskirtimi dėl būsto, dalyvavimą siekiant užtikrinti, kad ES politika atspindėtų vietos realijas, be kita ko, įtraukiant asmenis, patyrusius atskirtį dėl būsto.

14) Taryba palankiai vertina Komisijos ketinimus:

- (a) sudaryti palankesnes sąlygas Europos kovos su benamyste platformai ir ją remti:
 - i) rengiant daugiametes darbo programas, skirtas padėti valstybėms narėms įgyvendinti šioje rekomendacijoje išdėstytus veiksmus;
 - ii) kad būtų tęsiama tarpusavio mokymosi veikla;
- (b) peržiūrėti pažangą, padarytą įgyvendinant šią rekomendaciją, ir po penkerių metų nuo jos priėmimo pateikti ataskaitą Tarybai remiantis valstybių narių ataskaitomis;
- (c) stiprinti informuotumo didinimo ir komunikacijos pastangas ir didinti rezultatų ir gerosios praktikos pavyzdžių, be kita ko, susijusių su ES lėšų naudojimu atskirties dėl būsto problemai spręsti, sklaidą Sąjungos lygmeniu ir tarp valstybių narių bei atitinkamų suinteresuotųjų subjektų.

Priimta Briuselyje

Tarybos vardu
Pirmininkas / Pirmininkė